

Türkçe Ders Kitaplarında Milli Kimliğe İlişkin Unsurların İncelenmesi*

Bora Bayram** Mehmet Elban***

Öz: Bu araştırmanın amacı, Türkçe ders kitaplarında yer alan milli kimliğe ilişkin unsurları bazı değişkenler açısından incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman araştırması yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışma evreni ilköğretim ikinci kademe 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından oluşan araştırmada veri analizi olarak içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin temel vurgunun folklorik öğeler ile milli liderler ve tarihi şahsiyetler olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra milli kimlik vurgusunda vatanseverlik, vatandaşlık gibi öğelere yoğun şekilde yer verildiği görülmüştür. İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında kullanılan milli liderler, tarihi şahsiyetler, vatanseverlik, vatandaşlık gibi milli kimlik anlatılarına çokça yer verildiği bulgulanmıştır. Buna karşın Türkçe dersiyile daha çok ilişkili dil değeri ise daha az vurgulanmıştır. Ayrıca ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında sosyal bağlar ve değerler en fazla vurgu yapılan öğeler arasındadır. Bu sonuç, değerlerin milli kimlik, milli karakter ile ilişkili olması, son yıllarda değerler eğitimine verilen ağırlık açısından manidardır. Ayrıca araştırmada ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin en az kullanılan öğenin eğitim açısından çokça tartışılan milli kahramanlar ile savaşlar ve zaferler olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Türkçe ders kitapları, milli kimlik, Türkçe eğitimi.

Analyzing the Elements Related to National Identity in Turkish Language Textbooks

Abstract: The aim of this research is to examine elements related to national identity in Turkish textbooks in terms of some variables. The research was conducted with the document analysis method among the qualitative research methods. The population of the study consists of 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks in the secondary schools of primary education and content analysis was used as data analysis in the research. In the research, it is determined that the main emphasis of the national identity in the second-grade Turkish textbooks was national leaders and historical personalities with folkloric elements. Besides this, it is seen that in the emphasis of national identity, patriotism and citizenship are included intensively. It is found that the second-grade Turkish textbooks of primary education includes a lot of narrative about national identity such as national leaders, historical figures, patriotism, citizenship used in social studies and history textbooks. On the other hand, language values which is more related to Turkish language course is less emphasized. Also, social connections and values are among the most emphasized items in secondary school second-grade Turkish textbooks of primary education. This result is significant in terms of the fact that and values are related to national identity and national character and because of the fact that the focus on values education in recent years. In addition, it is understood that the least used element related to the national identity in the second grade Turkish textbooks of primary education in the research was wars and victories and national heroes, which are much discussed in terms of education.

Keywords: Turkish language textbooks, national identity, Turkish language education.

Yerli ve yerel olanı muhafaza etmek günümüzde hayli güçtür. Toplumların kültürel birikimlerinin geleceğe taşınması noktasında, sosyal bir varlık olan birey, gerekli kültürlenme ve bilgilendirme seviyesine ulaştığı takdirde kimliğinin temsil yeteneğini kazanabilecektir (Özkan, 2009, s.2). Kişiyi maddi, manevi açıdan (Ercilasun, 2009, s.18), tanımlayan (Göndoğan, 2009, s.399) ve eski hüviyet anlamında kullanılan kimlik (Karpas, 2009, s.57), grupların bir topluma aidiyet duygusudur (Güvenç, 2010, s.3; Poyraz, 2009, s.763). Milli kimlik; milli devlet (Öz, 2008, s.220), milletleşme (Türkdoğan, 2005,

* Bu makale 3. International Symposium on Language Education and Teaching, (20-23 Nisan, Roma 2016) adlı sempozyumda sunulan sözlü bildiri üretilmiştir

** İrtibat Yazan, Yrd. Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği. Eposta: bbayram@bayburt.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği.

s.206), milliyetçilik (Atasoy, 2009, s.833), anavatanlar, milli diller ile ilişkilidir (Sütçüoğlu, 2009, s.274).

Kimlik, "Sen kimsin?" sorusuna verilen cevabın, mensubu olunan topluma aidiyet duygusu içerisinde cevaplanması, ortak benlik bilinci geliştirilmesidir (Güvenç, 2010, s.3; Poyraz, 2009, s.763). Kişisel aidiyeti açıklayan bu tanımlamanın dışında kültür, dil, din, tarih, mekân, kolektif bilinç gibi paydalarda birleşen bir de toplulukların aidiyeti söz konusudur ki bu da "kolektif kimlik" olarak tanımlanmaktadır (Bilgin, 1998, s.121).

Milli kimliği meydana getiren pek çok unsur vardır. Bunların başındaysa milliyetçilik ve vatanseverlik gelmektedir. Milli kimlik ile ilişkili olan vatanseverlik ve milliyetçilik, milli kimliğin temel bileşenlerindedir. Ancak vatanseverlikte ön plandaki duygu ülke iken, milliyetçilikte ise millettir (Landau, 2009, s.79). Bu bağlamda her ikisi için de ortak tarih bilinci, en güçlü araçtır. Öyle ki milli kimliklerde en önemli unsurun dil olduğu ileri sürülse de bazen tarih bilincinin dilden daha önemli olduğunu düşünenler de olmuştur (Tosh, 2011, s. 3).

Milli kimliğin bileşenlerinden semboller, milli kimlik ve milliyetçilik ile doğrudan ilişkili unsurlardır. Zira Smith'e göre milliyetçiliğin kökenleri modern zamanlardan önce etnik sembollerde görülmekteydi (Gold, 2005, s. 136). Ayrıca milli bayrak, milli marş gibi semboller milletlerin duygudaşlığını simgelemektedir. Sembollerin aktarılmasında eğitim önemli bir araç görevi görmektedir (Berting, 2012, s. 19-180).

Milletin tarihinde yetiştirdiği liderler ve kahramanlar milli kimliklerin ifadesinde etkin bir rol oynamaktadır. Örneğin Britanya'da I. Elizabeth, Winston Churchill gibi liderler milli kimliğin ifadesinde önemli bir yere sahiptir (Tosh, 2011, s. 6). Zira Britanya'da 1980 ve 2000 yılları arasında müfredatlara ilişkin krallar, kraliçeler, devlet adamları, müteşebbisler, kahramanlar ve bilim insanları tartışılmıştır (Black ve Macraile, 2016, s. 18). 1960 sonrası Türkiye'de de tarih yazımında milli zaferler ve milli kahramanlara yönelinmiştir (Şimşek, 2013, s. 9). Özellikle 1071 Malazgirt Zaferi ve 26 Ağustos 1922 arasındaki Türk tarihini vurgulayan zaferlere, milli kimliğin milli tarih odaklı olduğu yaklaşımlarda daha fazla vurgu yapılmıştır (Gökdemir, 2004, s. 24). Öte yandan eğitim programlarında savaşlar ve zaferler tartışma konusu olmuştur. Örneğin Tunçay, milli zaferlere ilişkin anlatıların ders kitaplarında aşırıya kaçan bir vurguyla kullanılmasını doğru bulmazken Üçyiğit, bu gibi anlatıların kullanılmasında yadırganacak bir durum görmemektedir (Tunçay, 1977, s. 284; Üçyiğit, 1977, s. 306).

Milli kimlik, milletin üyelerinin kendilerine özgü karakterleri olarak ifade edilmektedir ve milletin üyelerini bir araya getiren onlara birliktelik sağlayan normlar ve değerlerdir (Berting, 2012, s. 96-97). Ancak günümüzde milli değerlerin yanı sıra barış, demokrasi ve insan hakları gibi evrensel değerlere dayalı eğitim de idealize edilmiştir (Özalp, 2000, s. 5). Kültürel aidiyetin bir diğer önemli unsuru da inanç sistemidir (İnalçık, 2009, s.93). Öyle ki din, zamanla kültürün bir parçası haline gelir (Gökdemir, 2004, s.51-54). Zira Kurtuluş Harbi'nde dini bağ, insanların birbirlerine kenetlenmesini sağlamıştır (Safa, 1960, s.79).

Romantik düşünce akımının önemli ürünlerinden biri de halktır (volk). Nitekim Johann Gottfried Herder, aydınlanmanın evrenselliğine karşı her kültürün özgünlüğünü ön plana çıkarmıştı. Nitekim bir halkın kolektif kimliği "volgeist" kavramıyla özdeşleştirilmiştir (Berting, 2012, s. 39). Benzer şekilde Fransız romantik ve milliyetçi tarih yazımında Jules Michelet, folklor, türkü, şiir gibi kaynakları kullanmıştır (Gilderhus, 2014, s. 58).

Kimlikler geliştirilirken kendilerinden farklı ötekiler gelişir (Göndoğan, 2009, s. 400). Ötekilerle farklılık, milli kimlik olarak düşünülür (Kösoğlu, 1996, s. 40). Ancak ötekilerin algılanması bazen dostluk bazen de düşmanlık bağlamında oluşabilir (Erdem, 2008, s.29). Ötekilere karşı üstünlük duygusu da başka bir öteki kurgusudur (Tekeli, 1998, s.1).

Pek çok bileşeni bulunan milli ve kültürel kimliğin bir milleti meydana getiren en önemli unsuru çoğu araştırmacıya göre dildir. Dil, tarih ile birlikte milli kimliğin en önde gelen öğelerindedir

(Elban, 2015a). Zira Ömer Seyfettin, çocukların Türkçeyi sevmesinin onların milletsever olmasındaki temel koşullardan biri olduğunu ileri sürmüştür (Seyfettin, 2005, s. 26). Nitekim dil, bireyi içinde yaşadığı toplumun bir parçası yaparken toplumu da millet haline getirmektedir (Ercilasun, 2000, s.1). Dil, kültürün geleceğe taşınmasında da bir araç vazifesi görmektedir. Özellikle Türkçe ve edebiyat derslerinde metin aracılığıyla maddi, manevi ve kültürel unsurların öğrenciye aktarılması, 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda ayrı bir önem atfedilen değerlerin öğrenciye kazandırılmasında bir vasıta olarak dikkate değerdir.

Gündüz'e göre ulusların tarih içinde yaşadıkları olağanüstü dönemler, anlatmaya bağlı metinler aracılığıyla anlam kazanıp zenginleşmekte, dolayısıyla ulusal kimlik ediniminde etkin bir rol üstlenmektedir (Gündüz, 2007, s. 136). Sadece anlatmaya bağlı değil; göstermeye bağlı, coşku ve heyecana bağlı veya diğer öğretici metin türleri de kimlik ediniminde bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Ülkeler, sahip oldukları eğitim politikaları yardımıyla, varlığını devam ettirmek üzere vatandaşlarında istendik davranışlar oluşturur (Önal ve Kaya, 2006, s. 22). Bunun için kolektif kimlik bilincinin gelecek nesillere kazandırılması gerekmektedir. Aksi halde dil, din, tarih gibi ortak noktalarda bir milli kimlik inşa etme amacının, varlığını sürdürmek isteyen ülkelerin eğitim politikalarına yansımaması düşünülemez. Türk milli eğitiminin genel amaçlarında ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçlarında yer alan milli, manevi, ahlaki değerleri benimseyen, koruyan ve içselleştiren bir nesil yetiştirme hedefini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür (TDÖP, 2005, s. 4; TDÖP, 2017, s. 7).

Benimsenen eğitim politikalarının eğitim- öğretim faaliyetleri kapsamında somut olarak öğretim programları ve ders kitaplarında kendini göstermesi gerekmektedir. Gerek öğrenciler gerekse de öğretmenler açısından büyük faydalar sağlayan eğitim-öğretim materyallerinin başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitapları, öğrenciye verilmek istenenlerin daha sistemli ve programlı sunulması açısından büyük önem taşımaktadır. Baş'a göre Türkçe öğretimindeki en yaygın araç ders kitabıdır (Baş, 2003, s. 257). Ders kitapları öğrencilerin ders konularıyla ilgili bilgileri sıralı, doğru şekilde kendi kendilerine öğrenmelerini gerçekleştirmeleri üzerine hazırlanmaktadır (Duman ve ark. 2001). Ders kitaplarının tek amacı bilgiyi organize şekilde öğrenciye sunmak, öğrenmeyi sistemli ve programlı hale getirmek değildir. Özellikle Türkçe derslerinde metinler vasıtasıyla öğrenciye iletilmek istenen pek çok değer, ders kitaplarını kimlik ve kişilik gelişimi açısından önemli bir araç olarak öne çıkarmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin kimlik ediniminde metinlerden faydalanılması, metnin içeriğine yönelik araştırmalara olan ihtiyacı öne çıkarmaktadır. Akkaya ve Özdemir'e göre olumlu kişilik geliştirmek için ders kitaplarında yer alan metinlerden faydalanmak gerekmektedir (Akkaya ve Özdemir, 2011). Coşkun'a göre ders kitapları, öğrencileri maddi ve manevi kültürel değerlerle kaynaştırmasına, ulusal kimliğini ve kültürel değerlerini kaybetmeden farklı kültür ve coğrafyalara uyum sağlamasına yardımcı olmalıdır (Coşkun, 1996, s. 59-62). Ancak ortaya konan kitapların öğretim programında yer alan temel felsefe, kazanım ve amaçlarla uygunluk arz etmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda işaret edilen millilik vurgusuyla öğrencilerin içinde buldukları toplumun milli kimliğine ilişkin niteliklere sahip olmaları beklentisi öne çıkmaktadır. Bu kapsamda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilere bu nitelikleri edindirmede uygun bir içeriğe sahip olup olmadığı, araştırmanın temel problemi olarak düşünülmüştür. Bu bağlamda çalışmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde milli kimliğe ilişkin öğelerin saptaması amaçlanmış ve aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin unsurların dağılımı ne düzeydedir?
- 2) 5. Sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin unsurların dağılımı ne düzeydedir?

- 3) 6. Sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin unsurların dağılımı ne düzeydedir?
- 4) 7. Sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin unsurların dağılımı ne düzeydedir?
- 5) 8. Sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin unsurların dağılımı ne düzeydedir?

Araştırma Yöntemi

Yürütülen araştırma nitel bir araştırma olup araştırma modeli olarak ise belgesel (documentary) bir araştırmadır. Nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşme olmadığı durumlarda araştırma yapılabilir. Böylesi durumlarda, araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyallerin kullanımı, doküman araştırmalarında tercih edilen bir yoldur. Zira doküman analizi veya incelemesi başlı başına bir araştırma modeli olarak kullanılabilir. Bunun yanı sıra farklı nitel yöntemlerin kullanıldığı araştırmalarda ise bu yöntemden ek veri kaynağı olarak da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.218).

Araştırmanın Çalışma Evreni

Bir doküman araştırması olan bu çalışmanın evrenini 2016-2017 yıllarında Türkiye’de okutulan ve MEB tarafından hazırlanan ilköğretim ikinci kademe 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır (MEB, 2016a; MEB, 2016b; MEB, 2016c; MEB, 2016d). Araştırmada herhangi bir örnekleme gidilmeyerek sözü edilen tüm ders kitapları araştırmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler doküman inceleme/analizi ile elde edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.46; Merriam, 2013, s.23). Araştırmada Türkçe ders kitaplarından elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Nitekim içerik analizi tarihçi ve edebiyatçıların doküman incelemesi için başvurdukları bir veri analizi tekniğidir (Merriam, 2013, s.144). İçerik analizinde yapılan işlem ise türdeş verileri, belirlenen kavramlar ve temalar altında toplamak ve onları anlaşılır hale getirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.259).

Bu bağlamda alan yazından ve Türkçe ders kitaplarının incelenmesinden hareketle milli kimliğe ilişkin kategoriler ve bu kategorilere dair kod birimleri oluşturulmuştur (Bilgin, 2014, s. 12; Berelson’dan aktaran Bilgin, 2014, s. 12; Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 72-77; Henry ve Moscovici’den aktaran Bilgin, 2014, s. 13-14; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 261-264). Bu kategoriler; milli semboller, milli liderler ve şahsiyetler, milli kahramanlar, vatanseverlik ve vatandaşlık, millet, savaşlar ve zaferler, tarih bilinci, sosyal bağlar ve değerler, folklorik öğeler ve değerler, inanç sistemi, dil ve ötekidir.

İçerik analizinde güvenilirliğine ilişkin kodlamalar iki uzman tarafından kodlanmıştır. Yapılan kodlamalar %86 oranında uyumludur. Kod uyumu oranının %70 ve üzerinde olması yeterli kabul edilmekte ve puanlayıcılar arasındaki uyumun yüksek olduğuna işaret etmektedir (Miles ve Huberman, 2015, s. 64; Muijs, 2004, s. 73). Uyumlu bulunmayan kodlar üzerine tartışılmıştır. Uyumlu bulunmayan kodlar üzerine ortak görüş çerçevesinde bazı kodların araştırmaya dâhil edilmemesine kanaat getirilmiştir. Ayrıca, bazı kodların ise birleştirilmesi müteala edilmiştir. Elde edilen sonuçlar frekans olarak gösterilmiştir.

Bulgular

Aşağıdaki tabloda ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan milli kimliğe ilişkin temalar frekans olarak sunulmuştur.

Türkçe Ders Kitaplarında Milli Kimliğe İlişkin Unsurların İncelenmesi

Tablo 1

İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında (5., 6., 7. ve 8.) Yer Alan Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar

Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f	Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f
Folklorik Ögeler	662	Tarih Bilinci	195
Milli Liderler ve Tarihi Şahsiyetler	524	İnanç Sistemi	125
Vatanseverlik ve Vatandaşlık	366	Milli Semboller	43
Sosyal Bağlar ve Değerler	316	Öteki	34
Dil	222	Savaşlar ve Zaferler	16
Millet	203	Milli Kahramanlar	2

Tablo 1’de tüm ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin ögelerden en çok folklorik ögeler (f=662), milli liderler ve tarihi şahsiyetlere (f=524) en az ise milli kahramanlar (f=2) ile savaşlar ve zaferlere (f=16) yer verildiği saptanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan milli kimliğe ilişkin temalar frekans olarak sunulmuştur.

Tablo 2

Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar

Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f	Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f
Folklorik Ögeler	191	Savaşlar ve Zaferler	12
Sosyal Bağlar ve Değerler	108	Tarih Bilinci	11
Milli Liderler ve Tarihi Şahsiyetler	95	Dil	10
Vatanseverlik ve Vatandaşlık	76	Öteki	8
İnanç Sistemi	28	Milli Kahramanlar	-
Millet	18		

Tablo 2’de 5. Sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin ögelerden en çok folklorik ögeler (f=191), sosyal bağlar ve değerler (f=108); en az ise öteki ögesine (f=8) yer verildiği bulgulanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan milli kimliğe ilişkin temalar frekans olarak sunulmuştur.

Tablo 3

Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar

Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f	Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f
Milli Liderler ve Tarihi Şahsiyetler	178	Milli Semboller	29
Vatanseverlik ve Vatandaşlık	96	Dil	27
Folklorik Ögeler	66	Sosyal Bağlar ve Değerler	20
İnanç Sistemi	38	Öteki	6
Tarih Bilinci	34	Milli Kahramanlar	2
Millet	31	Savaşlar ve Zaferler	1

Tablo 3’te 6. sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin ögelerden en çok milli liderler ve tarihi şahsiyetlere (f=178), en az ise savaşlar ve zaferler (f=1) ile milli kahramanlar (f= 2) ögesine (f=8) yer verildiği saptanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan milli kimliğe ilişkin temalar frekans olarak sunulmuştur.

Tablo 4

Yedinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar

Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f	Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f
Folklorik Ögeler	265	Millet	90
Vatanseverlik ve Vatandaşlık	145	İnanç Sistemi	48
Milli Liderler ve Tarihi Şahsiyetler	140	Milli Semboller	12
Dil	120	Öteki	7

Tarih Bilinci	114	Savaşlar ve Zaferler	3
Sosyal Bağlar ve Değerler	92	Milli Kahramanlar	-

Tablo 4'te 7. sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin öğelerden en çok folklorik öğeler (f=265), vatanseverlik/vatandaşlık (f=145) en az ise milli kahramanlar (f=0) ile savaşlar ve zaferlere (f=3) yer verildiği saptanmıştır.

Aşağıdaki tabloda 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan milli kimliğe ilişkin temalar frekans olarak sunulmuştur.

Tablo 5

Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar

Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f	Milli Kimliğe İlişkin Unsurlar	f
Folklorik Öğeler	140	Tarih Bilinci	36
Milli Liderler ve Tarihi Şahsiyetler	111	Öteki	13
Sosyal Bağlar ve Değerler	96	İnanç Sistemi	11
Dil	65	Milli Semboller	2
Millet	64	Milli Kahramanlar	-
Vatanseverlik ve Vatandaşlık	49	Savaşlar ve Zaferler	-

Tablo 5'te 8. sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin öğelerden en çok folklorik öğeler (f=140), milli liderler ve tarihi şahsiyetlere (f=111) en az ise milli kahramanlar (f=0) ile savaşlar ve zaferlere (f=0) yer verildiği saptanmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada ilköğretim Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin öğelerden en çok folklorik öğeler ile milli liderler ve tarihi şahsiyetlere; en az ise milli kahramanlar ile savaşlar ve zaferler temasına yer verildiği bulgulanmıştır. Elde edilen sonuç kuramsal bağlamda tartışıldığında Türkçe ders kitaplarında en çok vurgulanan folklorik öğelerin Alman ve Fransız romantizminde çokça vurgulanan milli kimlik öğeleri olduğu söylenebilir. Zira Fransız romantizminde ve milli kimlik vurgusunda Jules Michelet folklor, türkü, şiir gibi kaynaklara yönelmişti (Gilderhus, 2014, s. 58). Diğer taraftan Gottfried von Herder milliyetçilik ve folklor (Volk) arasında sıkı bir bağ kurmuş, aynı esin kaynağından hareket eden Grimm Kardeşler Alman masalları ve halk öykülerine yönelmişti (Gold, 2005, s. 133). Bu bağlamda ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki temel milli kimlik vurgusunun kuramsal bağlamda Alman ve Fransız romantizmindeki folk öğesini yansıttığı görülmektedir. Diğer taraftan Türkçe ders kitaplarının konu alanı itibarıyla bu öğenin işlenmesine en elverişli ders olması, bu sonuçta önemli bir etkidir.

Türkçe ders kitaplarında milli kimlik unsurlarından en çok vurgulanan ikinci öğenin milli liderler ve tarihi şahsiyetler olduğu anlaşılmıştır. Milli kimlik vurgusunda milli liderler ve tarihi şahsiyetlere yönelik vurgunun Britanya gibi Avrupa ülkelerinde tartışıldığı, bu ülkede I. Elizabeth, Winston Churchill gibi liderlerin milli kimlik kazanılmasında vurgulandığı görülmektedir (Tosh, 2011, s. 6; Black ve Macrauld, 2016, s. 18). Araştırma açısından bakıldığında milli liderler ve tarihi şahsiyetlere ilişkin vurgunun daha çok tarihi anlatılarda olmasına karşın Türkçe ders kitaplarında bu unsurlara çokça vurgu yapılması dikkat çekicidir. Buradan hareketle ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin vurguda tarihi anlatılar ve tarihi anlatı yollarına başvurulduğu söylenebilir.

Öte yandan Türkçe ders kitaplarında milli kimliğe ilişkin en az vurgunun milli kahramanlar ile savaşlar ve zaferler temasına yönelik olduğu anlaşılmıştır. 1960 sonrası tarih yazımında milli zaferler ve milli kahramanlar anlatısına yönelmiş (Şimşek, 2013, s. 9), ancak daha sonra milli kimliğe ilişkin vurgulamalarda milli zaferler ve milli kahramanlar anlatısı tartışılmıştı (Tunçay, 1977, s. 284; Üçyiğit,

1977, s. 306). Bu bağlamda eğitimde tartışmalı milli kimlik aktarımındaki milli zaferler ve milli kahramanlar unsurlarına ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında en az yer verildiği görülmüştür.

Bir başka önemli sonuç ise milli kimlik vurgusunda dil ögesine vurgunun 5. sırada yer almasıdır. Araştırmada elde edilen bulguya dair benzer şekilde Kara (2017) çalışmasında değer sınıflandırmalarından “dil olgusu”na yapılan düşük düzeydeki vurgulamayı tespit etmiş ve “dil”in kendi başına bir değer olduğunu vurgulamıştır.

Ayrıca 5. Sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğin folklorik ögeler ve sosyal bağlar, değerler üzerinden inşa edildiği anlaşılmıştır. Milli kimliklerde milletin üyelerini bir arada tutan normlar ve değerler olduğu düşünüldüğünde (Berting, 2012, s. 96-97), elde edilen sonuç manidardır. Bununla birlikte araştırmadaki bu sonuç, son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğretim programlarında ve ders kitaplarında değer eğitimine verdiği ağırlık (Aydın ve Gürler, 2014) ile ilişkilendirilebilir. 6. sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin ögelerden en çok milli liderler ve tarihi şahsiyetler, en az ise savaşlar ve zaferler ile milli kahramanlar ögesine yer verildiği saptanmıştır. Bu durum sözü edilen kitapta milli kimliğin milli liderler ve tarihi şahsiyetler üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Savaşlar ve zaferler ögesine ilişkin elde edilen bulgu ise ilgili yazın ile uyumaktadır. 7. sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin ögelerden en çok folklorik ögeler, vatanseverlik/vatandaşlık; en az ise milli kahramanlar ile savaşlar ve zaferlere yer verildiği bulgulanmıştır. Elban (2015a)’in tarih ders kitapları üzerine yaptığı çalışmada milli kimlik- görsel ilişkisinde en çok vurgunun bilim-kültür ve sanat üzerine olduğunu saptamıştır. Araştırmada elde edilen folklorik ögeler sonucu ile iç içe bir tema özelliği göstermektedir. Ayrıca vatanseverlik ve vatandaşlık unsurlarının milli kimliğin önemli bir unsuru olduğu (Elban, 2015b) ve bu değerlerin daha çok sosyal bilgiler ile tarih ders kitaplarında aktarıldığı göz önünde bulundurulduğunda elde edilen sonuç dikkat çekicidir. Başka bir ifadeyle Türkçe ders kitaplarına da tıpkı sosyal bilgiler ve tarih ders kitapları gibi vatanseverlik ve vatandaşlık aktarımı misyonu yüklenmiştir. 8. sınıf Türkçe ders kitabında milli kimliğe ilişkin ögelerden en çok folklorik öğelere, milli liderler ve tarihi şahsiyetlere; en az ise milli kahramanlar ile savaşlar ve zaferlere yer verildiği saptanmıştır. 8. sınıf Türkçe ders kitabında da milli kimliğe dair en çok folklorik öğelerin kullanıldığı görülmektedir.

Görülüyor ki ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında milli kimlikteki temel vurgu folklorik öğelerdir. Türkçe dersi açısından milli kimlikteki folklorik öğelerdeki vurgusu gayet tabidir. Çünkü folklorik içeriklerin aktarımı açısından Türkçe dersleri en uygun derslerdir. Başka bir ifadeyle tarih ders kitaplarında milli kimlikteki temel vurgu bilim, kültür ve sanata yönelikken (Elban, 2015a), Türkçe ders kitaplarındaysa bu kavramla çok ilişkili folklorik ögeler vurgulanmıştır. Diğer taraftan araştırmada milli kimlik aktarımında daha çok sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarında kullanılan milli liderler, tarihi şahsiyetler, vatanseverlik ve vatandaşlık unsurlarının Türkçe ders kitaplarında yoğun bir şekilde vurgulanması araştırmada elde edilen önemli bir sonuç olarak yorumlanabilir. Bir diğer önemli sonuç ise milli kimliğe ilişkin öğelerin vurgusunda tartışmalı öteki ve savaşlar temalarına çok az yer verilmesidir. Zira bu, milli kimliğin daha çok kültürel bağlamda vurgulandığını göstermektedir.

Kaynakça

- Akkaya, N. ve Özdemir, S. (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kişilik Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi, Uluslararası Türkçenin Eğitimi- Öğretimi Kurultayı Bildiri İndeksi, 8-9 Eylül 2011 Düzenleyen: Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, https://www.pegem.net/Akademi/kongre_detay.aspx?id=125628
- Atasoy, F. (2009). Küreselleşmenin etkisi altında milli kimlikler ve Türk kimliği. Çağatay Özdemir (Ed.) *Türk kimliği* içinde (s.826-845). İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baş, B. (2003). Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme. *TÜBAR*, XIII, 257-265.
- Berting, J. (2012). *Şeytan üçgeni-kimlik, kültür, etnik topluluk*. (H. İnanç, Çev.). Bursa: MKM Yayınları.
- Bilgin, N. (1998). Kimlik arayışı olarak resmi tarih. Salih Özbaran (Ed.), *Tarih öğretimi ve ders kitapları* içinde (s.115-130). İzmir: Dokuz Eylül.
- Bilgin, N. (2014). *Sosyal bilimlerde içerik analizi-teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Black, J. ve Macrauld, D.M. (2016). *Tarih çalışmak*. (N. Bozbora, Çev.). (3. Baskı). Ankara: Yayın Odası Yayıncılık.
- Coşkun, H. (1996). Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları., *Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları*, Ankara: Türk Alman İşleri Kurulu Yayın Dizisi.
- Duman, T., Karakaya, N., Çakmak, M., Eray M. ve Özkan, M., 2001. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu-Matematik 1-8, L. Küçükahmet (Ed.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Elban, M. (2015a). Tarih Ders Kitaplarında Milli Kimliğe İlişkin Görsel Unsurların İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Elban, (2015b). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine düşünceler. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 4(3), 1302-1319.
- Ercilasun, A. B. (2000). Yirmi birinci yüzyıla girerken millî kimlik oluşturmada dilin önemi, *Türk Dili*, I (579), 3-6.
- Ercilasun, A.B. (2009). Kimlik ve dil. Çağatay Özdemir (Ed.) *Türk kimliği* içinde (s.-18-24). İstanbul: Ötüken.
- Erdem, G. (2008). *Türk kimdir ? Türklük nedir?* (1.Baskı). (Der. İbrahim Metin).İstanbul: Töre-Devlet.
- Gilderhus. M.T. (2014). *Tarih ve Tarihçiler-Tarih yazıcılığına giriş*. (E.S. Özcan, Çev.). (2. Baskı). Ankara: Atıf Yayınları.
- Gold, K. (2005). Karen Gol’un Yorumu. Harriet Swain (Ed.), *Tarihin büyük soruları* içinde (s. 133-138). İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Gökdemir, A. (2004). *Türk kimliği*. (1.Baskı). Konya: Kervan Kitabevi.
- Göndoğan, A.O. (2009). Kimlik sorunu ve düşünce dünyası. Çağatay Özdemir (Ed.) *Türk kimliği* içinde (s.399-411). İstanbul: Ötüken.
- Gündüz, O. (2007). Yakın Dönem Tarihsel Romanlarda Çatışma Alanları Ve Tarihsel Romanların “Ulusal Kimlik” Edinmedeki Rolü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt:14, Sayı:35.
- Güvenç, B. (2010). *Türk kimliği-kültür tarihinin kaynakları*. (2.Baskı). İstanbul: Boyut.
- İnalçık, H. (2009). *Atatürk ve demokratik Türkiye*. (3. Baskı). İstanbul: Kırmızı.
- Kara, K. (2017). “Türkiyede değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalarda dil olgusunun değer olarak görülmemesi üzerine bir araştırma”. International Symposium of Education and Values. (5-8 Ekim, Bodrum / MUĞLA)
- Karpat, K. (2009). *Osmanlı’dan günümüze kimlik ve ideoloji*. (G. Ayas, Çev.). (2. Baskı). İstanbul: Timaş.
- Kösoğlu, N. (1996). *Türk kimliği ve Türk dünyası*. (1.Basım). İstanbul: Ötüken.
- Landau, J. M. (2009). Pan-Türkizm: Dün, Bugün ve Yarın. (çev. B. Sevingen-G. Pultar). (1. Baskı). (ed. Gönül Pultar). *Kimlikler Lütfen-Türkiye Cumhuriyeti’nde Kültürel*
- MEB, (2016a). Ortaokul Ders Kitabı Türkçe 5. Sınıf. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

- MEB, (2016b). Ortaokul Türkçe 6 Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2016c). Ortaokul Türkçe 7 Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2016d). Ortaokul Türkçe 8 Ders Kitabı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma-Desen ve uygulama için bir rehber-Qualitative research a guide to desing and implementation*. (Selahattin Turan, Çev. Ed.), Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. (S. Akbaba Altun, & A. Ersoy, Çev.) Ankara: Pegem Akademi.
- Muijs, D. (2004). *Doing quantitative research in education*. London: Sage Publications.
- Önal, H. ve Kaya, N. (2006). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4 ve 5. Sınıf) Değerlendirilmesi, Balıkesir, BAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 9 (16), 21-37.
- Öz, M. (2008). Tarih perspektifinden Türk kimliği üzerine bazı düşünceler. *Türkiyat Araştırmaları*, 5(8), 219-226.
- Özalp, O. (2000). İlköğretim okulları ve liselerde tarih eğitimi. *Tarih öğretiminin yeniden yapılandırılması*. (4-7). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Özkan, İ. (2009). Halk Edebiyatı ve milli Kimlik. Türk Kimliği, Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2, Ötüken Yayınları, Ankara 209, s.75-97.
- Poyraz, H. (2009). Farklı kimlik ve Türk kimliği hakkında düşünceler. Çağatay Özdemir (Ed.) *Türk kimliği içinde* (s.763-778). İstanbul: Ötüken.
- Safa, P. (1960). *Türk inkılabına bakışlar*. (2. Baskı). İstanbul: İnkılap.
- Seyfettin, Ö. (2005). *Türklük ülküsü*. (2.Baskı), (Yalçın Toker, Haz.) İstanbul: Toker.
- Sütçüoğlu, B. (2009). Türkiye'de ulusal kimliğin tanımını değiştirme çabası: Devlet katında Nazım Hikmet'in değişen imgesi. (1.Baskı). Gönül Pultar (Ed.). *Kimlikler lütfen-Türkiye Cumhuriyeti'nde kültürel kimlik arayışı ve temsili* içinde (s. 273- 288). Ankara: ODTU.
- Şimşek, A. (2013). Giriş ya da Heredotos'ten bugüne tarihyazımına kısa bir bakış. (2. Baskı).
- MerVahdettin Engin, Ahmet Şimşek (Ed.). *Türkiye'de tarih yazımı* içinde (s.1-20). İstanbul: Yeditepe.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. (1.Baskı), İstanbul: Epsilon.
- TDÖP (2005). Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara.
- TDÖP (2017). Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara.
- Tekeli, İ. (1998). Tarih yazıcılığı ve öteki kavramı üzerine düşünceler. Ali Berktaş, Hamdi Can Tuncer (Ed.), *Tarih eğitimi ve tarihte "öteki" sorunu* içinde (s. 1-6). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt
- Tosh, J. (2011). *Tarihin peşinde-modern tarih çalışmasında hedefler, yöntemler ve yeni doğrultular*. (4. Baskı). (Ö. Arıkan, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tunçay, M. (1977). İlk ve orta öğrenimde tarih. *Felsefe kurumu seminerleri*. (276-284). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Türkdoğan, O.(2005). *Türk ulus-devlet kimliği*. (1.Baskı). İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Üçyiğit, E. (1977). İlk ve orta öğrenimde tarih. *Felsefe kurumu seminerleri*. (306-311). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, A. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9.Baskı), Ankara: Seçkin